

¿Edat d'or del cinema?

M. TORREIRO

El 1954, José María García Escudero, que havia estat efímer director general de Cinematografia i ho tornaria a ser per posar en marxa polítiques de protecció de les quals va néixer el Nou Cinema Espanyol dels seixanta, va escriure: "Fins al 1939 no hi ha cinema espanyol, ni materialment, ni espiritualment, ni tècnicament", esborrant d'un cop de ploma tot el cinema republicà. Malgrat el seu caràcter de fidel servidor de l'Estat, García Escudero no era donat a moltes exageracions, però entre la seva frase i les consideracions d'un historiadore tan irreprotxable com Romà Gubern, en el sentit que el cinema republicà espanyol va viure una mena d'edat d'or truncada només per la revolta facciosa del 18 de juliol, hi ha un abisme.

Abordar el cinema republicà a Espanya, però sobretot a Catalunya, significa fer-ho des d'una situació de partida delicada: quan es proclama la República, el cinema espanyol es troba sumit en la que va ser la pitjor crisi de la seva, per força, curta història. Una crisi doble: d'una banda el marasme internacional general produït per la crisi de Wall Street de 1929; i, per l'altra, les particularitats pròpies d'una més que precària estructura industrial hispana, que no estava preparada per fer front a l'arribada del cinema sonor, la revolució estètica i ideològica del moment. I en el cas del cinema català, s'hauria d'afegir encara una tercera causa de profund desassossec: el fet que, des dels primers anys vint la que va ser la primera seu de la producció de cinema a Espanya, la Ciudad Condal, havia anat perdent l'hegemonia en front d'una indústria madrilenya que es va beneficiar d'inversions noves, entre elles de la mateixa Casa Reial.

Tot i això, la pionera Catalunya, que ho havia estat també de la projecció del nou format sonor, se les va enginyar per seguir produint i, al menys durant els anys de la República, es va garantir una interessant quota gràcies al fet de comptar amb les primeres, per bé que precàries, instal·lacions pel rodatge sonor de les que va disposar Espanya, els estudis Orphea, a Montjuïc. Empresa creada a París el 1930, tot i que activa a Barcelona des de 1932 i legalitzada el 1933, va comptar amb importants suports polítics (el futur alcalde, el radical Joan Pich i Pon, i el nebot d'Alejandro Lerroux, Aurelio Lerroux, van seure al seu consell d'administració) i a les seves instal·lacions es van rodar una vintena de títols fins a l'inici de la guerra, alguns en català, com *El café de la Marina* (1933) de Domènec Pruna.

Però el cinema català de la República va ser també altres coses. Per exemple, i gràcies a l'Estatut, per primera vegada les autoritats autonòmiques van tenir control sobre els espectacles públics i, des de juny de 1934, també de la censura. La Generalitat va crear un Consell de Cultura on el cinema va estar àmpliament representat i, quan va arribar el mal triàngol de la Guerra Civil, el Govern va ser capaç de crear una productora, Laya Films, especialitzada en el documental de propaganda. Tal vegada no fou del tot una era daurada, però per descomptat va ser molt més del que García Escudero afirmava el 1954.